

Yayın Geliş Tarihi: 04.10.2018
Yayına Kabul Tarihi: 16.10.2018
Online Yayın Tarihi: 28.12.2018
<http://dx.doi.org/10.16953/deusosbil.467287>

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Cilt: 20, Sayı: 4, Yıl: 2018, Sayfa: 691-710
ISSN: 1302-3284 E-ISSN: 1308-0911

Araştırma Makalesi

GEL PİSİ PİSİ: BİLGE KARASU’NUN KEDİLERİ

Yasemin KOÇ*

*“Başlangıçtan beri bir “kedi” vardı ortalıkta,
bir de “kedi”yi seven.”*

Öz

Çağdaş Türk edebiyatının özgün isimlerinden Bilge Karasu’nun metinlerinde dile ve kurguya yön veren; aynı zamanda Karasu yazınının “sorunlar alanı”nda kendisine yer edinen en belirgin meselelerden birisi de hayvan sorusudur. Metinlerde karşımıza çıkan pek çok hayvanın arasında kediler ayrı bir yere sahiptir. Karasu’nun kişisel yaşamından yazın yaşamına kadar uzanan bir çizgide kediler belirgin bir öneme ve işleve sahip olmuşlardır. Bu makalede yazarın hem düşün dünyasına hem de yazınına kedilerin hangi yönlerden, nasıl etki ettiği açıklanmaya çalışılmıştır. Bunu yaparken de yazarın mektupları, denemeleri gibi verilerden faydalanılmış, metinmerkezli bir yaklaşımla da kurgusal metinleri analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Bilge Karasu, Kedi, Hayvan Sorusu.*

HERE KITTY KITTY: BİLGE KARASU’S CATS

Abstract

In the texts of Bilge Karasu -one of the original names of contemporary Turkish literature- the animal question directed language and fiction; at the same time it is one of the most significant issues taking place in the “area of problems” of the Karasu literature. Among the many animals in the text, cats have a distinct place. In the personal life of Karasu and his literature, cats have a significant importance and function. In this article, it has been tried to explain how the cats affect the world of thought and how it affects the cats. In doing so, data such as the author's letters and essays were used, and fictional texts were analyzed with a text-oriented approach.

Keywords: *Bilge Karasu, Cat, Animal Question.*

Bu makale için önerilen kaynak gösterimi (APA 6. Sürüm):

Koç, Y. (2018). Gel pisi pisi: Bilge Karasu’nun kedileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (4), 691-710.

* Doktora Öğrencisi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, ORCID: 0000-0001-6667-4962, kcysmnkc@gmail.com

GİRİŞ

Bilge Karasu'nun yazı evreni okurlar için kapısından girilmesi çok zor, çok zahmetli bir görünümle sunulur çoğu zaman. Öte yandan, bu evrene aşına olanlar, oraya girebilenler için bu görünüm artık vazgeçilmesi zor, neredeyse büyümlü bir hal alır. Yazarak ve -kendi deyimiyle- özenle kurarak inşa ettiği bu evrenin kapısını açmak, içeri süzölebilmek için anahtar işlevini görense kimi zaman imgeler, kimi zaman sözcükler, kimi zamansa izlekler olur. Karasu'nun "*Her yazarın temel bir "sorunlar alanı" oluşuyor yıllar içinde.*" (2013b: 230) derken işaret ettiği o sorunlar alanı ve bu sorunlar alanı üzerine kurduğu yazının yöntemleri, okurlar için daha bildik, tanıdık bir hal alır zamanla. Karasu'nun yazınında hem dile hem kurguya yön veren ve yazınının "sorunlar alanı"nda kendisine yer edinen en belirgin meselelerden birisi de hayvan sorusudur. Göçmüş Kediler Bahçesi'nde bunu dile getirirken "*Her şeyin başında, ortasında, sonunda, hayvanını kuşanık adamın imgesi var. Her şey bu imgenin çevresinde birikip toplanıyor, düzenleniyor, canlanıyor, sağılıp gidiyor.*" der. (2015a: 46) Yaşam yahut hayat sözcükleriyle ifade etmez de zihnindeki imgeyi, anlatmak istediklerine en uygun sözcük olarak "dirim"i seçer Karasu. Dirim, -onunla eşdeğer gibi görünen sözcüklerin aksine- odağına insanı ve insanın var oluşunu yerleştiren bir anlama sahip değildir. Dirim, "diri" olan her şeyi kapsayan, çok daha kucaklayıcı bir anlamla yer alır onun metinlerinde. Bir de dirim ortaklarımızdan bahseder sıkça: Hayvanlardan ve bitkilerden. Bilge Karasu'nun yazı evreninde insan, dünyada "kendi başına" bir varlık değil, ancak hayvanlarla ve bitkilerle; doğanın tüm unsurlarıyla, yani "dirim ortakları"yla tamamlanan bir bütündür. "*Ama hayvanlarımız konuğumuz değil. Yaşam ortağımız. Köle hiç değil.*" (2013c: 70) diyerek doğaya ve onun bir parçası olarak hayvanlara bakışını, insan-merkezli olmayacak şekilde her türlü şiddet ve tahakküm ilişkisinden arındırarak kurmak ister ve bunu sağlamanın yollarını tartışır Karasu. İnsanın ve hayvanın bir aradalığını, eşitlik düzleminde sağlamanın yollarını arar.

Nurdan Gürbilek (2016) *Büyümenin Tarihi* başlıklı yazısında, Karasu'nun yazı evreninde hayvanların konumundan bahsederken şunları kaydeder: "*Birçok edebiyat metninde bir arka plan, bir dekor olan, öyle olmadığında bile bir metafor olmaktan öteye geçemeyen hayvanlar onun metinlerinde çoğu zaman anlatının merkezindedirler.*"(s.79) Bilge Karasu'nun, metinlerinde hayvanları insan-merkezci düşüncenin çıkış noktası olan insan-hayvan ayrımı söylemini öteleyen bir yazınsal politikayı temel alarak sunduğunu, hayvanları insan-biçimciliğin dışında sunmanın olanaklarını zorlayan bir yazınsal politika ürettiğini ve bunu yaparken de hayvanlar için sosyolojik bir kavram olan "öteki" yerine "başka" kavramını özenle kullandığını ifade eden Adem Gergöy (2017) konuya dair yaptığı çalışmada Bilge Karasu yazınında hayvan sorusuna dair kapsamlı bir veri ortaya koyar. Nitekim Karasu da Narla İncire Gazel'de (2012b) "*Hayvanlar karşısında, daha doğrusu, hayvanlara bakarken, insan karşısındaymışız gibi düşünmekten ne zaman kurtulabileceğiz ki?*"(s.24) sorusunu sorarak insan-merkezci yaklaşımın yanılığını göstermek ister. Bir arada yaşadığımızda "ötekini" düşünüp onun kaygısını taşımamızın normal olduğunu, ona dokunanın bize de dokunacağını, onu sevindirenin bizi de

sevindireceğini fakat bunlardan yola çıkarak ötekinde kendi izdüşümümüzü aramamızın hiç de gerekmediğini belirtir. (2013b) Hayvanlara saygı duymanın gerekliliğinden bahsederken, öldürülen sokak hayvanları üzerine yazdığı bir metinde de durumun ciddiyetini “*İnsanın bir zamanlar farkında olduğu bir dirim ortaklığının yerini, sömürücülüğün, ya da, daha kötüsü, aldırıışsızlığın da ötesinde bir bakar körlüğün almış olmasını ürkünç buluyorum.*” (2012b: 31) diyerek ifade eder. İnsanların, hayvanların ve bitkilerin de kendi dirim ortakları olduklarını anımsamalarını umar. Hayvanın insan için “başka” olduğu gibi insanın da hayvan için başka olduğunu fakat bu başkalıkların bir arada güzelce yaşamayı öğrenebileceğini vurgular. (Karasu, 2012b)

Bilge Karasu metinlerinde pek çok türde hayvan hem birer hayvan imgesi olarak yer alır, hem kurgunun örülmesini destekler, hem de bu metinlerdeki dilin kuruluşuna yön veren birkaç önemli unsurdan birisi olur. Dirim ortaklarımızın hepsi Karasu’nun düşün dünyasında da yazın evreninde de hem çok önemli hem de işlevseldir. Yine de “kedi”, diyebiliriz ki, onun için diğer dirim ortaklarının tümünden daha ön planda, daha belirgin bir varlıktır. Bu kedi imgesinin gücünü nereden aldığı da metinlerinin satır aralarında dile getirir Karasu.

PATİ İZLERİNİN TAKİP ETTİĞİ BİR YAŞAM

Bilge Karasu’nun metinlerindeki kedilere, bu metinler üzerine yapılan çalışmalarda çeşitli düzeylerde rastlamak mümkün; fakat bir imge olarak kedi, onun yaşamında metinlerinden çok daha önce kendisine yer bulur. “*Hayvanlardan kedi ile şehirlerden İstanbul’da onun da Beyoğlu kesiminde tanıştık. Bu tanışıklık ilerledikçe kedilerin insan taslakları ya da, insanca duygu, düşünce kırıntıları yakıştırılivercek yaratıklar olmadığını anladım.*” (Karasu, 2004: 58) diyerek anlattığı bu tanışma, tanıma hikâyesini uzun yıllar sürecektir bir “kediseverlik” izleyecektir. Daha çocukluğunda başlayan bu ilgi, kedilerle kurduğu bu çok katmanlı bağ, onu küçük yaşta, Beyoğlu’nda peşine kediler takılmış bir şekilde gezen “Kedili Meryem”in ardından gitmek için annesinin elinden kurtulmaya çalışacak kadar cezbeder. (Karasu, 2004) Öyle ki bu kedili kadın nihayetinde bir gün metinlerinde de kendisine yer bulacaktır. Oysa Karasu’yu cezbeden bu ilgi çekici hayvan, aynı zamanda onun yaşamında kolay kolay unutulmayacak bir acıya da sebep olur. Lağım-laranası ya da Beyoğlu’nda (2004) üstü kapalı şekilde şöyle bahsediyor bu çocukluk anısından: “*Kedisi olmayan tek ev bizimkiydi galiba. Yıllar sonra bir kedi aldığımızda ev kediyi kabul etmeyecek, benim elimle buna özen göstererek, bütün kıyıcılığıyla benim elimle, onu sonu belirsiz bir yola çıkaracaktı.*” (s.40) Ev ahali istemediği için bu ilk kedisini kendi elleriyle götürüp Şişli’deki Hayvanları Koruma Cemiyeti’ne teslim ettiği, ondan ayrılmak zorunda kaldığı gün eve döndüğünde, durduramadığı bir öfkeyle ve büyük bir gürültüyle saatlerce piyanosunun başında Franz Liszt besteleri çalacak, ortalığı ayağa kaldıracaktır:

Kendimi görüyorum. Onyediy yaşında, ağladı ağlayacak durumda Şişli’deki Hayvanları Koruma Cemiyeti’nin kapısında, titrek bir sesle

“Siz alın/ne yaparsanız... Evden istemiyorlar...” diye bir şeyler geveliyorum elimdeki Ferenç’i uzatıp. Adam anlıyor mu ne? Kediyi alıyor, kapı yüzüme kapanıyor. Eve dönüp bütün öfkemle, bütün gücümle Liszt çalıyorum. Günlerce çalacağım ortalığı inletip.”(Karasu, 2013c: 63)

Bilge’nin çok sevdiği bu Macar müzisyenin, Franz Liszt’in Macarca söyleyişle küçük adı “Ferenç” şeklini aldığı için ilk kedisinin adı da Ferenç’tir. Yıllar sonra, yetişkinliği boyunca baktığı, yoldaşlık ettiği kedilerinin dilini hep “kedi Macarcası” olarak tanımlaması da bundan, ilk kedi Ferenç’in bir nevi Macar oluşundandır. Ve Ferenç’i terk etmek zorunda kalışı azımsanamayacak bir etkiye yol açacak, bu etki yıllar sonra da sürecektir: *“Elbette bu yenilgi bir daha yaşanmayacaktı, yaşanamazdı da. Ama bilmeden aldığım baskıya dayanamayarak cemiyete götürdüğüm hayvanımı bir us pahası anıtı olarak taşıyorum içimde.”* (Karasu, 2013c: 63) Travmatik bir ayrılıkla giden bu ilk kediden sonra, yaşamı boyunca ona eşlik eden kediler olur. Altmışlı yılların büyük bir kısmında Bilge Karasu’yla yaşayan “Sekiz”den arkadaşı Jean’a yazdığı bir mektupta şöyle bahseder: *“Kedi: Adını daha önce yazdım galiba size: Sekiz. İlk ailesinin, Fransız bir hanımla Avustralyalı bir beyin koyduğu sürrealist isim. Siyah, bal rengi gözleri var, kasığı beyazımtırak kastrat. Joycevari kelime.”* (2013a: 27) Sekiz 1967’nin Şubat’ında kaybolduktan sonra yine 67’nin Aralık’ında yeni kedi “Mırık” hayatına dâhil olur. Mırık’ın evden kaçıp geri dönmemesiyle ise onun yerini “Bibik” alır.

Resim 1: Bilge Karasu kedisıyla, evinde

Kaynak: <http://selcuksoyalp.wordpress.com/2013/01/08/ne-kitapsiz-ne-kedisiz-den-bilge-karasu/>, Erişim Tarihi: 04.10.2018.

Bibik'in yaşamına dâhil oluşundan yine mektuplarında bahseder: "Tüm bunların arasında küçük bir sevinç: Damlalıklarla besleyip hala her yemekten ve çışten sonra temizlememiz gereken bir yavru kedi (Bibik) koşmaya balkondaki güneşini sevmeye, lambaların kordonlarını çekiştirmeye ve buzdolabının arkasını karıştırmaya başladı." (2013a: 97) Bibik yazı işine de pek meraklı görünmektedir. Bunu *Ne Kitapsız Ne Kedisiz*'de dile getirir Karasu:

Yazıyı bitirmeye oturduğum zaman Bibik de yanı başımda olmak ister; kucağıma sığmaz, masaya çıkar, kâğıdın üzerine yatmak için sessiz pazarlıklar eder kalemi tutan elimle. Hele temize çekiliyorsa bu yazı, Bibik makinenin kapağına girip uyumaktan da çabuk vazgeçer, makinenin işlemesini önlemeğe çalışır. Uzaklaştığımı, kendisini yalnız bırakacağımı sanıyormuşçasına... Yazının "ortaya çıkması" kokumuzu değiştiriyor olsa gerek: Kedi besleyen her yazar buna benzer şeyler söylemiş, yazmıştır. (2013c: 74)

Resim 2: Bilge Karasu kedisiyle, evinde

Kaynak: <https://goo.gl/images/Y1XnHR>, Erişim Tarihi: 04.10.2018.

Bibik ile kurdukları ortak yaşam daha önceki kedilerden farklı bir süreç izler. Hem Bibik'in burada yaşlanması, hem bu dönemde Bilge'nin annesi Madam Karasu'nun hastalanması ve peşinden ölümünün gelişi hem de tüm bunların Bilge'nin kendi hastalıklarının zorlu süreciyle birleşmesi buna sebep olur. Bibik'in yaşlanmasıyla beraber ortaya çıkan hastalıkları Bilge'yi oldukça üzer. O dönemki mektuplarında bu durumdan sıkça söz eder: "Bibik 19. yaşına girmeye hazırlanıyor. Kötü günleri iyilerinden çok daha fazla artık." (2013a: 295) Gerçekten de bu kötü günler giderek artar ve zorlaşır. Mektuplarda ara ara Bibik'ten haberler vermeye devam eder:

Bibik düşük dönemlerinden birini yaşıyor. Beraber yaşıyoruz ve yaşlanmakta olan, hayatının sonlarına geldiği anlaşılan, sevdiğimiz varlıkla aramızda empati olması şart elbette... Korkunç Bibik bir meleğe dönüştü. İnanılmaz. Tabii hala tükürüp homurdanıyor yaşlandığı belli olmasın diye ama annem döndüğünden beri tüm günü yatağında geçiriyor, okşanmaya itiraz etmiyor ve mucizevi şekilde kokulu sabunlardan rahatsız olmuyor artık... Bibik karanlık krizleri geçirip tekrar ışığa dönerek, yavaş yavaş sönüyor. Acı çekmesin de!... Bibik Noel arifesine kadar iyiydi. O akşamdan beri yavaşça sönüşünü izliyorum... Benim geminin hayvanları, gelip paylarını istiyorlar yalvararak; Drakula artık tüm ailesiyle beraber yerleşiyor pencereye. Bibik ise neredeyse görmüyor onları. Sadece beni istiyor, sadece bana şikâyetle bulunuyor... 19 yıllık ortak yaşamımızın, benden büyük bir parça koparıp almadan sona ermesi mümkün değil. (2013a)

Bu inişli çıkışlı dönemlerinden ve zor günlerinden sonra Bibik'i 1989'un ilk ayında kaybeder. Bibik'in yaşadığı dönemde, evin balkonuna düzenli olarak gelip yemek isteyen, bazen de içeri girip evde gezinen iki kediden daha bahseder Bilge; Drakula ve Kirliburun: *"Drakula'yla Kirliburun neredeyse her gün gelip, biraz kendi evleriymişçesine giriyorlar içeri. Bibik sadece soğukça hor görüyor artık onları. Onlar da saygı gösteriyorlar."* (2013a: 297)

Resim 3: Ağustos 1991, Bilge Karasu'nun Ankara'daki evinde, Bıyık, Sungu Aker (solda) ve Bilge Karasu (sağda)

Kaynak: Karasu, B. (2013b). *Haluk'a mektuplar*. İstanbul: Metis, s. 189.

Önceleri geceyi dışarıda geçirip gündüzleri de eve gelerek yarım pansiyon yaşayan fakat sonra tam pansiyona geçen; Bilge ne zaman yazının başına otursa masanın üstünde belirip yazı işine ortak olan, bir yandan da Bilge'nin saçlarını yalayan (2013a: 305-345) “Bıyık” son kedigil kiracısı olur. Dudağının üzerindeki siyah lekeden ismini alan Bıyık'ı 1989 yılında balkonunda bulur Bilge: “*Datça'dan dönüşte, balkonumun bir köşesinde uyuyan, acı, hastalıklı, çirkin zavallı bir küçük kedi. Yüzyıl sonu tarzında, koca siyah bıyığı ve küçücük bir keçisakalı var. Adını Bıyık koydum... İki haftaya kadar gerçekten iyi duruma gelirse yarım pansiyon+dolaşım serbestliği ilişkimizi sürdürebiliriz. Ama eğer o beni sahiplenmeye karar verirse almış olacağım başıma belayı.*” (2013a: 303) Bıyık'ın eve gelişini ve sonrasını Karasu'nun öğrencilerinden Mehmet Demir (2014) şöyle anlatıyor:

Bıyık deyince erkek zannetme; suratının ortasında Şarlo gibi bir bıyığı vardı, o sebepten Bıyık. Bir gün pencereden içeri dalıp, koltuğa kuruluyor. Tabii aynı gün eve de. O kedi için Ulus pazarındaki sakatatçıdan dalak alınır, düzenli olarak. O dalak kendi tenceresinde pişirilir, dolaba konurdu. Bir sabah, bir de akşam, günde iki kez, tabağa ince kıyılan dalak, üzerine ufalanan kepek ekmeği ve dalak suyuyla karışıp, çatal marifetiyle ezme kıvamına getirilir, öyle verilirdi Bıyık'a. Bilge Bey asla dışarıda kalmazdı. Bıyık için dönerdi eve. (s.62)

Karasu, yaşamı boyunca ona eşlik eden bu kedigil kiracılarından bahsederken “*Bu sözlerimden de kedilerimin alışlagelmiş, sokulgan, uysal, mutluluk, doyunluk içinde mırıldanıp duran kediler olmadığı anlaşılır.*” (2009: 232) der; fakat kedilerinin bu zaman zaman ilkel, huysuz, umursamaz halleri onu rahatsız etmez, aksine onların doğalarına uygun bu davranışlarından memnun görünür.

Bilge'nin kedileriyle olan ilişkisini, onlara gösterdiği özeni ve duyduğu sevgiyi anlamak için bir örnek de Ferhan Şensoy'un (1999) “*Falınızda Rönesans Var*” adlı kitabında Bilge Karasu ile ilgili anlattığı anısıdır. Bu anının merkezinde yine bir kedi var. Şensoy, “*Senin Kedini Niye Ben Seviyorum*” başlıklı yazısında, bir metnini sergilemek için iznini almak üzere Karasu'nun evine gittiğinde olanları şöyle anlatır:

Evde esas çocuk bir kedi. Kitapların üstüne kurulmuş, zart oradan kalkıyor, gidiyor bir koltuğa yan gelip yatıyor. Karasu ona ismiyle hitap ediyor, konuşuyor. O evde ikisi yalnız yaşıyorlar. Yazar, kediye ev arkadaşı gibi davranıyor. Yazarın ev arkadaşı bacaklarının arasında dolaşıyor. Bilge Karasu ile ilk görüşmem. Heyecanlıyım. Konuştuğumuz şeyler bence çok önemli. Bir ara, o sırada benim için hiç önemi olmayan o kedinin ayağına basıyorum. Kedi ciyaklıyor. Birden yerinden fırlıyor Karasu, kediyi kucağına alıyor. Franz Kafka tarafından yazılmalı bir sahne. Yaralandı mı? Hastaneye mi götürsek? Kedibülans mı çağırsak? Tedirgin oluyor, lafi uzatmadan izin istiyor,

*konusmayı düşündüklerimin çoğunu konuşmadan hızla çıkıyorum
hayran olduğum bu bilge yazarın evinden. (s.218-219)*

Resim 4: 1994, Bıyık ile evinde

Kaynak: *Bilge Karasu
Aramızda.* (1997). Haz. Füsun
Akatlı-Müge Gürsoy Sökmen),
İstanbul: Metis Yayınları.

Bu olaydan sonra bir daha ne zaman Karasu'yu aramak istese bir türlü cesaret edemediğinden bahsediyor Ferhan Şensoy. Tanıştıkları bu görüşme aynı zamanda son görüşmeleri olmuş, "Sevilmek" adlı oyunu sahnelenme planı da böylece suya düşmüştür.

"MİYAV"LAYANIN DOĞASINA DAİR MERAK

Kedilerle ilişkisi elbette kendi evinde ikamet edenlerle kalmıyor Bilge'nin. Sözelimi tatile gittiği yerlerde de buluyor gözlemleyecek bir kedi, herhangi bir sokağın köşesinde de, bahçelerin arasında da... Kedilere karşı merakı hep yoğun, kedilerin davranışlarına karşı hep pür dikkat. En ince detaylarına kadar gözlemliyor onları kimi zaman:

Ama arada bir, değişik, azrak kediler de çıkar karşımıza; bu balık ülkesinin en katıksız yurttaşlarındandırlar, alabildiğine kurnaz, çevik, alabildiğine atak oldukları için hiçbir zaman aç kalmayan, gürbüz, boz tekirler... Bunlar efendileriyle kıyıya iner, onların oltayı atmalarına bakar, balığı tutmalarını ya da kaçırmalarını seyreder, bir tek balığa olsun dokunmaz, işe yaramaz sayılacak ilk balığın önlerine bırakılmasını beklerler. Ondan sonra da bu balıkla –neredeyse saatlerce diyeceğim- oynar dururlar ya, dişlerini, cırnaklarını kullanır gibi gözüktükleri halde balığın üzerinde bir tek yurtuk, bir damla kan göremezsiniz. Bunlar sanatçı kedilerdir, azdırlar ama vardırırlar, var olduklarını hep biliriz; bahçelerin en yırtıcı kuş avcıları, eski yalıların, evlerin, tavan aralarında, yüküklerinde, kayıkhanelerinde sıçanların, kemelerin en kanlı öldürücüleridirler. (Karasu, 1982: 63)

Kedinin ontolojisi, bu ontolojinin neticesi olarak gelişen davranışları bir tür büyü yaratıyor Karasu'nun üzerinde; kedinin büyüüne kapılanlar olarak tanımlıyor bu yüzden kediseverleri: “Kedi: Yumuşak, istediği zaman sokulan, göcünü hep gizleyebilen, saldırıya ne zaman geçebileceği çok az kestirilebilen bir yaratık. Çocukluğumdan beri beni büyülemiştir. Kediyle ilişki hem güzeldir, hem tembelliğe, alışmışlığa izin vermez.” (2009: 232) Kediler onun için hesaba gelmezliğini baştan kabul ettiğimiz canlılar; her zaman uykuda, her zaman tetikte olan. Devingen bir yaratık der kedi için ve bu yüzden de insanlarla kediler arasında her zaman her şeyin olabileceğini söyler. (2012a) Geceleri sokaklarda kedilerin en bayıldığı oyunlardan birisinin kurbağa kovalamak olduğunu, ortalık yerde kıvrılıp uyuyabilmeninse ancak kendine, kendine olduğu kadar çevresine de güvenen kedilerin işi olduğunu bilir de mesela, onca yaşına rağmen hala lokanta kedilerini gerçekte kimin beslediğini öğrenemediğini itiraf eder. (2012a) Yürüyen, ses çıkaran, isteyen, veren, vermeyen varlıklar (2004) olarak tanımladığı kedilerin kimi zaman saldırganlığın ve acımasızlığın, öte yandan yumuşaklığın da en belirgin imi olabildiklerini belirtir. (1982) Büyüleyici yanlarına bakarak kedilere benzemek istediği de olur bazen:

Kedilere benzeyebilseydik keşke. Öyle diyelim geliyor sık sık, bu son yıllarda. Yaşadıkları anın iyicene fakındalar gibi. Bir şey bekliyorlarsa bir deliğin başında, onları oyalayıp oradan uzaklaştırmak pek güç. (2015a: 212)

Resim 5: 1994, Bıyık ile evinde

Kaynak: <https://selcuksoyalp.wordpress.com/2013/01/08/ne-kitapsiz-ne-kedisiz-den-bilge-karasu/>, Erişim Tarihi: 04.10.2018.

Kediyle insanın ilişkisi de Bilge'nin üzerine düşünceler ürettiği ve metinlerinde de sıkça dile getirdiği meselelerden birisi olur. Bütün olarak hayvanla insan arasındaki ilişkiye dair düşüncelerinin merkezinde yer alan “başkalık” ve bu başkalığın kabulüyle ilişki kurulması gerektiği fikri, kedilerle olan ilişkilerimiz için de geçerlidir: “Kedilerle ilişkimizde hiç ustayla çıraklık yoktur. Orada çok tuhaf bir şey vardır. Taraflar karşılıklı olarak birbirini çok güzel eğitir. Eşitsizlik baka yerdedir: Dillerinin ayrı ayrı oluşunda. Yoksa karşılıklı eğitim çatır çatır yürür.” (2017: 54) Bu birbirinden ayrı olan dil yerine ortak bir dil kurabileceğimizi de söyler fakat bunun için uzun bir süre gerektiğini de belirtir. (2013c: 72) Agamben de, benzer bir şekilde *Açıklık: İnsan ve Hayvan* (2015) adlı eserinde insanı hayvandan ayıran ontolojik sınırın dil olduğunu savunmuş ve dilin doğuştan gelen bir yeti olmakla birlikte tarihsel olduğunu ve bu yüzden ne insan ne de hayvanlara mal edilebileceğini söylemiştir.

Bilge, kedileri seven bir insanın kötü olmasına ihtimal vermez pek, kedilere kötülük edemeyenin insana da kötülük edemeyeceğine inanır. (Karasu, 2009) Bir kediyle beraber yaşamakla ilgiliyse şöyle der Jean'a yazdığı mektubunda: “Herkesin kendi özel kedisini bulduğuyla ilgili söylediklerin doğru elbette. Kendimizi seviyoruz çünkü beraber yaşıyor, onu her haliyle görüyor, tüm davranışlarından sorumlu olması beklenen bir insan olmadığını düşünerek yaptığı saçmalıkları affetmeye hazır oluyor ve hayvanı aşan “antropolojik” alanın yakınında bir şeyler yaptığını görünce de seviniyoruz!” (2013a: 253) İnsanın kediyle arasında bir güven bağı olabildiğini, o bağı kurulmasının dünyanın batmasının bir an olsun geciktirilmiş olduğu anlamına geldiğini söyleyecek kadar önemser. (2012a: 24) Zaten güveni insan-hayvan ilişkisinde her şeyden önde tutar, bunun her şeyin başında geldiğini söyler.

(2013c) Kedilerle insanlar arasındaki ilişkide en çok dikkat çeken, üzerine belki de en çok söz söylenen noktalardan birisi olan “kedilerin nankörlüğü” ile ilgili bir analiz de yapar Karasu:

Kedi sevmek, kedinin kendisini seven (kendisinin de sevdiği) kişi karşısındaki umursamaz bağımsızlığını baştan kabul etmek demektir. O umursamaz bağımsızlığı, sırası gelince, kendi de göstermek olanağını –çocukça bir haklılık duygusuyla- elinde tutmak demektir. Kedi, kendi canı istediği zaman sokulur size; canı istemiyorsa, çağrılarımızı karşılıksız bırakır. Üç beş okşayışla mırıltılar, gırıltılar başlar, bunlar gitgide yükselir; bir birliktelik kurulmuştur. Ya siz bir kımultunuzla, onun rahatını bozduğunuz için, ya da o, uyarım doyunluğuna erdiği için bu birliktelik bir anda çatışma halini alabilir. Kedinin “nankörlüğü” denen, denegelen, kedinin bu “bencilliği”dir; insanca davranış kurallarından esinlenerek hayvana yakıştırdığımız bir bencillik... Elbette, bu “bencillik” karşısında büyük sabır göstermek, büyük sevgi göstermek, gönlümüzü okşar. Kedi, verdiği azrak mutlulukların ne ölçüde bilincindedir, bilemem ama, biz, bu mutlulukların azraklığı ölçüsünde kölesi oluveririz onun. Sonra, günü gelir, bir sokulganık karşısında, bir naz, bir cilve karşısında, kendi usancımızı ya da ilgisizliğimizi -kedilere öykünerek- gösteriveririz. Kedi şaşırır. Oyunun kuralı, baştan kabul edilegelmiş kuralı, kedinin kedi, insanın da insan olması değil miydi? (2015a: 216)

Bizim hayvanlarımıza duyduğumuz, hayvanlarımızın da bize duyduğu sevgiyi dolaysız, psikanalitik açıdan ise son derece karmaşık olarak niteleyen Karasu (2013a) hayvanın, insanlarla kurulabilecek bir ilişkinin yerini tutabildiğini de unutmamak gerektiğini söyler. (2004)

“KEDİ”Yİ SEVMEK VE SEVERKEN “KEDİ”LEŞMEK

Bilge Karasu nasıl ki metinlerinden bahsederken, her şeyin başında, ortasında ve sonunda hayvanını kuşanık bir adamın imgesi olduğunu söylemişse ve bu imgenin varlığı onun yazı dünyasında sarıh bir şekilde yer almışsa; “Başlangıçtan beri bir “kedi” vardı ortalıkta, bir de “kedi”yi seven.” (2015a: 219) derken de kendisine dair önemli bir ipucu vermiştir. Bir hayvan olarak kedi imgesinin Bilge’nin dünyasındaki varlığının yanı sıra, insanda görünen bir tür kedilikten, kedi huyluluktan da söz etmek gerekir. Kendisini zaman zaman “kedi”, “kedi huylu” olarak tanımladığı gibi aşk ilişkisi kurduğu insanlardan da çoğunlukla “kediler” diyerek bahseder Bilge. Bu insan/kedilere duyduğu sevgiyi ve onlarla kurulan gönül ilişkilerini de “kedi sevisi” olarak tanımlar. Sözgelimi Jean ve Gino’ya yazdığı mektuplarda “İyi olun, Ankara’nın kedili adamını hatırlayın.” diyerek vedalaşıyor yahut “Kedi huyluluğumdan kaynaklanan uzun sessizliğimi affedebilecek misiniz?” diye soruyor; bir davranışından söz ederken “Tam da kedi huyluluğuma örnek bir

refleks.” diyebiliyor. (2013a) Hatta öyle ki bu uzun soluklu mektuplaşmalar arasındaki iki mektubunu da o dönemki kedigil kiracısı Bibik’in dilinden yazıyor, yani tam da metinlerinde karşılaştığımız türden hayvanını kuşanık bir adam oluveriyor. Haluk Aker’e söylediği şu cümlelerde ise bir huydan değil, tam bir dönüşümden bahsediyor: “Bir zamanlar kediymişim ben Haluk. Sonra, herhalde kediler arasında işlenebilecek en büyük suçu işlemişim ki dünyaya bir daha gelişimde insan olmak cezasına çarptılmışım.”(2015b: 19)

Bilge Karasu’nun, kendi eşcinsel kimliğini her yönüyle irdelerken en çok üzerinde durduğu şeylerden birisi de bu kimliğin dil ile bağlantısı olur. *Öteki Metinler*’de (2016) “Bir “gizdil” değil, iki katlı bir dil konuşur eşcinseller.” (s.78) der ve bu ayrı, iki katlı dili “kedice” olarak adlandırır: “Biz kediler kedice konuşmak ve bizimle konuştukları dili en ince ayrıntılarına kadar anlamak zorundayız.” (2013a: 237) Bilge’nin dünyasında aşk da, gönül ilişkileri de hep biraz bu kimliğin ve ötekiliğin gölgesinde yeşermeye çalışır, bir yol bulur kendisine. Çoğunlukla “sevi” demeyi seçiyor bu hissin adına: “Sevi! Sevilenler... Onlar kedi. Onları kediden seçiyorum belki; ama ben de arada kedilik ediyorum. Kedi ara ara da olsa, birlikteliğin mutluluğunu öylesine duyurabilen bir yaratık ki!” (2009: 232) Mektuplarında sıkça karşılaştığımız ifadeler arasında “oğlan kedi”, “küçük kedi” gibi tanımlar da yer alır. Sözgelimi arkadaşı Jean’a bir gönül ilişkisinden bahsederken partneri için “küçük bir kedici yumacı” der ve “Karadenizli kedilerin güzelliğini hiç mi duymadınız?” (2013a: 57) diye sorar. Bu kedi huylulukla, kedilerle yaşadığı kedi sevilere kolay kolay vazgeçemiyor olsa da bir yanı ona bu sevi şeklinin yanlış olduğunu söyler: “Kedi sever gibi sevmemeliyiz sevdiğimizizi. Oysa bu yanlış tutumumun farkına vardıkdan sonra da bir daha, bir daha “kedi sevisi” dediğim şeyi yaşamaya kalkıştım. Kendimi kaç kez suçüstü yakalayiverdim bu “kedi sevilere”nden birine usul usul kayarken.” (2015a: 216) Büyük -ya da belki olgun demek lazım- bir kedi olarak Bilge, küçük kedileri, küçücük kediciği, kediciği yumaklarını sevmiş çoğunlukla; onlardan söz etmiş. Kediler arasındaki bu büyük-küçük dengesi usta-çırak dengesini kuruyor*, böylece kedinin imgesi de, ustayla çırağın imgesi de yaşamın kendisinden çıkıp -bir uzun kedi kuyruğu gibi- metinlerine dek sürünüp uzanıyor. Sözgelimi *Göçmüş Kediler Bahçesi*’nde (2015a), iki kedi arasındaki kedi sevisinin usta-çırak ilişkisi ekseninde nasıl yaşandığının izlerini buluruz:

Yaşlısı bu ilişkiye girerken ne getiriyordu yanı sıra? Geniş görgüsünün eğiticiliğini. Bir şey istemenin, istediğini gerçekleştirmek üzere

* Bu noktada bahsedilen usta-çırak ilişkisi, Bilge Karasu’nun “kedi” olarak adlandırdığı eşcinsel erkekler arasındaki ilişkinin bir özelliğine işaret etmektedir. Usta-çırak ilişkisi, bu açıdan bakıldığında, eşcinsel kimliğe ait unsurların olgun olan erkek tarafından genç -ve tabii acemi- olan erkeğe öğretilmesini ifade eder. Dolayısıyla bu usta-çırak kediler arasındaki yaş ve tecrübe farklılığı bizi “pederasti” kavramını düşünmeye yöneltir. Bu konu, yayınının içeriğine eklenmek için fazla kapsamlı olduğundan Bilge Karasu üzerine hazırlanan doktora çalışmamızda ayrıca ele alınacaktır.

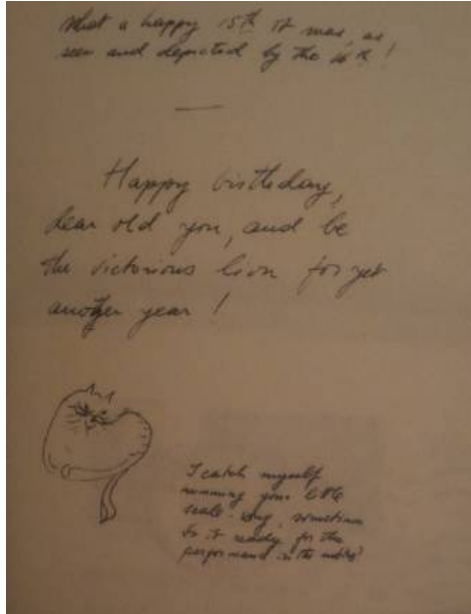
gösterilmesi gereken çabanın bilincini. “Kedi” eğitilecekti; eğitildi de. “Kedi” eğitilesiye olan biten, bu anlatının zaten dışında kalır. Önemli olan, eğitim: Kalıba girerken, kuralları, yasaları öğrenirken, kendi- olmayı da öğrenmek, öğrenebilmek. (s.22)

Karasu'nun kedi sevisi dediğinin, kedinin umursamaz bağımsızlığı diye belirttiği tavrın izlerini de aynı metnin devamında okuruz:

...Yıllar sonra, bir gün geldi, “Kedi” baskıdan usandı. Bunca yıl bu baskıyı seve seve kabul etmiş olması iyi bir şeydi. Baskı dediğinden usanması da iyi bir şey. Bu durumda ya başını alıp gider, ya da ilişkinin çerçevesini bozmuş görünerek içinde istediği gibi davranmaya kalkıştırdı. Önce ikincisini yaptı; bunca yılın emeğini, karşılıklı emeğini, yerle bir ederek. Ondan sonra başını alıp gitti. Ondan sonra da döndü. Bütün bağımsızlığıyla. (s.22)

Küçük bir “kedi” olarak başladığı yolculuğunu zamanla yaşlı “kedi”nin yerini alarak sürdürüyor Bilge: Bir başka küçük kediye ve -büyümesine rağmen- kendisine de, hep yeniden öğreterek, yol göstererek. Kimin usta kimin çırak olduğu da karışıyor zaman zaman, yer değiştiriyor ustayla çırak bu gönül ilişkilerinde. Her konuda hakikat diye bellediklerimiz için dikkatli olmamızı, bunların değişip devinebileceklerini hep göz önünde bulundurmamızı isteyen Karasu için hiç de şaşırtıcı olmayan bir biçimde.

Resim 6: Bilge Karasu'nun Fransız arkadaşı Jean'a gönderdiği doğum günü tebriğinde kendi çizimi olan kedi figürü.

Kaynak: Karasu, B. (2013a). *Jean ve Gino'ya mektuplar.* (S. Ongan, Çev.) İstanbul: YKY, s.207.

KÂĞIDIN ÜSTÜNDE PATİ İZLERİ

Kediler kendilerine bir alan açmak istediklerinde son derece kararlı ve başarılı olurlar şüphesiz. Bilge'nin de söylediği gibi, isterlerse gelip sizi sahiplenmeye de karar verebilirler, evinizin ve belki hayatınızın orta yerine kurulmaya da. Satırların arasında dolaşmaları da, usulca sızdıkları yazıyı zaman zaman tamamen ele geçirmeleri de mümkündür. Karasu'nun yazı evreninde başlangıçtan beri kediler var elbet; yazı ilerledikçe, genişledikçe kedinin imgesi yahut gücü değişir, devinir ama hep orada bir yerde durur.

Kedili Meryem Bilge Karasu metinlerinde gezinip duran bir karakter, belki dahası, bir imgedir. *Lağımlaranası Ya da Beyoğlu*'nda (2004) çocukluk yıllarına ve bu yılları geçirdiği Beyoğlu'na döner Karasu. Beyoğlu ne kadar önemliyse onun için, Beyoğlu'nun bir parçası olarak Kedili Meryem de anılarında o kadar önemlidir. Beyoğlu sokaklarında annesiyle gezindiği bir gün tanışır Meryem'le: "...Elim anamın elinde, sokakta rastladığımız teyzemle konuşuyoruz. Birden yanımızdan inanılmaz bir şey geçiyor: Ufacık tefecik, her yanı ağarmış, eli torbalı bir kadın; hiç görmediğim birtakım giysiler içinde. Ardında bir, iki, üç kedi. Yıllar sonra bu kadına kedili Meryem adını vereceğim; kılığının, belirsiz bir geçmiş zamandan arta kalmış öğelerden oluştuğunu anlayacağım."(s.47) Kedinin büyüüne kapılanlardan bahseder Karasu, belki kendisi de kedinin büyüüne tam da burada teslim oldu. Öyle ki büyülenmiş gibi sürüklenir kadının ardından ve hatta kedinin kendisi olmakla karışır kafası: "*Teyzemle anamı bırakıp ardından gidiyorum kadının, elim hala anamın elinde olsa da. Kadının ardından bir kedi daha gidiyor. Benim, o kedi. Hayır, o kedi önümden yürüyen bir tekir. Değil çünkü o tekir kedi de benim. Kadının ardından gidiyorum çünkü bu kadını kediler seviyor yani kediler bu kadını sever besbelli çünkü.*" (s.47) O günlerde, Beyoğlu ikindilerinin bir parçası olan bu kadının ardından gitmek isteyen Bilge'yken, yıllar geçtikçe sanki yer değiştirmişler gibi Meryem'in imgesi Bilge'nin ardından gelir, onun satırları arasında gezinir. Torbasının içinde her gün Balıkpazarı'na gidip aldığı ciğeri, işkembeyi taşıyıp hem sokaktaki kedilere hem evindekilere pay eden Meryem'e çevredekiler deli deseler de Karasu onu sadece "ilginç" diye tanımlıyor: "*O zaman, torbanın yanı sıra Deli Meryem'in ufacık adımlarına ayak uydurup giden sıska bir tekir görmüştüm. Ben bile daha ilginç görünmüştü gözüme.*" (2004: 50) Bilge büyür, ilk gençliği yaşlılığa varır ama Deli Meryem tüm bu süreçte yerini korumaya devam eder. Sakızağacı Sokak, Galatasaray, Balıkpazarı, Tarlabası dörtgeni içinde elinde torbası ve ayağına dolaşan kedileriyle yüzlerce ikindi daha geçirir Meryem. (Karasu, 2004) Meryem hakkında Karasu'nun yazdıklarına bakınca, karşımızda sıradan bir kadın değil de, adeta masallardan fırlamış, kadim kültürlerin anlatıları içinden çıkıp gelmiş mistik bir kadın -hatta belki bir büyücü, bir cadı- var gibidir:

Yazın kanarya sarısı ile ak arası, yakası dantelalı, etekliği kırmalı keten giysisini, bir mi iki mi dizisi olduğunu hatırlayamadım boncuk gerdanlığını, çöp gibi bacaklarında bir türlü gergin durmayan pamuk çoraplarını, üstü ak keten, altı sarımsı ayakkabılarını, biçimi geçen

yıllarla bozulmuş, sararmış, bir zamanlar ak olduğu anlaşılan ama kurdelesini her zaman apak duran çan biçimi şapkasını, bozu-lamayacak, bir parçası bile değiştirilemeyecek bir bütün haline getirir, öyle geçerdi Beyoğlu'ndan. Kışın ise, yakası güve yeniği bir kürkle bezeli soluk kara mantosunun altından yalnız bilekleri, bir de üstü lacivert keten altı sarı lastik yahut kapkara, bağcıklı, topuksuz yahut da kapkara, atkılı, düğmeli ayakkabıları görünürdü. Yalnız bir kez, çok, çok eskiden yanı bir dizi düğmeli bir çift kara fotinle gezdiğini hatırlar gibiyim. Ama başındaki şapka aynı şapka olurdu. Lacivertle kara arası, güvelerin deldiği, kurdelesini şapkadan ayırmışçasına taze, kenarları dalga dalga olmuş çan biçimi bir keçe şapka... (s. 52-53)

Saati bir noktada durdurmuş -hatta bu yüzden zamanı yok etmiş-, kendisi de orada kalmış olan Meryem için ne zaman ne de insanlar “var” değilken yalnızca “kediler” vardır sanki. (2004) Giysileri, bin dokuz yüzlerin başlarından kalma şapkası, tüm aksesuarlarıyla; saati durdurabilme gücüyle, zamanı yok edebilişiyle, fareli köyün kavalcısına kafa tutarcasına kedili köyün Meryem'i olup peşine takıp sürüklediği kedilerle bir bütün halini alır. Karasu onun için “Hala sağsa Deli Meryem on beş yirmi kediyi de hala beslemektedir.” (2009: 65) der; fakat öldüyse de insanların bunu ancak kedilerin Meryem'in evinin eşliğini koklamalarından, çıkardıkları azgın seslerden anlayabileceklerini düşünür. (2009: 68) Çünkü kalıbını basar Bilge: “Meryem'in kokusu, yalnız kedi burunlarının alabileceği bir kokudur.” (2009: 68) Meryem'e dair yazdığı ilk metinde (Susanlar'da) onu “ilginç” bir kişilik olarak sunduğunu söyler Karasu. Yıllar sonra, (Lağım-laranası ya da Beyoğlu'nda) yeniden onun imgesine döndüğünde ise “Oysa bu kitapta Meryem, Beyoğlu'ndan akan ırmağın bir damlasıdır, o kadar.” der. (2004: 55)

Troya'da Ölüm Vardı yayımlanan ilk metni Karasu'nun ve bu ilk öykülerden itibaren kediler dolanmaktadır kâğıdın üstünde. Daha Sarikum'a –metinde en çok yer kaplayan mekâna- girişte kediler karşılar bizi. Ağır ve düşünceli kediler bacaklarımız arasında dolanırlar ve neden sonra birdenbire gözden kaybolurlar. Yaralı, sakat hayvanlardan oluşan bir bölmenin etrafında dört dönen, metnin tekinsizliğini ve gotik atmosferini pekiştiren kedilerdir bunlar. (2012a: 13-15) Müşfik ile üvey babası Reşit Bey arasındaki ilişkinin niteliği de yine bir kedi üzerinden somutlaşır metinde: Annesi, Sarikum'a yazlığa gelen Almanların evinde dolaşan Viyanalı bir İran azmanının yanından ayrılmadığı için adı “Hans” olarak kalan; Müşfik'e erkek yalnızlığının içinden bakan bir kedi. İstanbul'a taşınacakları zaman Reşit Bey kedinin onlarla gelmesini istemese de sözünü dinletemez. Sarı gözleriyle Hans, İstanbul'a gelince adeta sesini kaybetmiş gibi susar. Sokağa çıktığı bir gün de bir arabanın altında kalarak yaralanır ve ölür. Müşfik onu bahçede bir ağacın dibine, ağaç diplerinin en yumuşağına gömer. Bu ağaç, akşamları Reşit Bey'in sofrasının kurulduğu, altında oturup içkisini içtiği ağaçtır. Hans'ın öldüğünü öğrendiğinde Reşit Bey “Oh olsun sana!” (2012a: 84) der, hayvanı Sarikum'da bırakmak yerine İstanbul'a getirdiği için öldüğünü söyleyerek Müşfik'e kızar. Reşit Bey ile Müşfik arasındaki sevgiden, sıcaklıktan yoksun ilişkinin, sürekli tazelenen

gerilimin, bu iki “erkek yalnızlığı”nın birbirinden aldığı intikam gibidir “erkek yalnızlığının içinden bakan” Hans. Reşit Bey’in acımasızlığına karşı Müşfik de kendi imkânları ölçüsünde karşılık verir: “*Ben de Hans’ın, sofrasını kurduğu üç karışık toprağın altında yattığını söylemedim, ölüsünün üzerinde içsin dedimdi içimden.*” (2012a: 84)

Kılavuz’un kedisi ise Gümüş’tür. Gürbilek (2016) Gümüş’ü tedirgin ediciliği, ürkütücülüğüyle tüm anlatıdaki kaygının, düşle gerçek arasındaki kestirilmemişliğin işareti (s.89) olarak tanımlar. Anlatının sesi olan Uğur ise Gümüş’ü dünyanın doğal verilerinden saysa da bir yandan evin en akıl sır ermez varlığı olduğunu da düşünür:

Gündüzün nerede bulunduğu belli: Yatağımın üstünde. Günün saatlerine göre yerini değiştirir. Ama oradan kıpırdamaz gibi. Yemeğini, südünü vermeğe davrandığımda yanımda bitiverir. Gece nerede yatar, hala anlayamadım. Eve girişi çıkışı nereden olur, bilmiyorum; herhangi bir kapıyı, pencereyi açmamı istemedi; balkondaki saksılara ilişmediği kesin. Balkon yanı ikinci kat, herhangi bir geçit vermez. Gümüş’e bile... Ne tuhaf! Bunca gündür bir arada yaşayışımızı, bu soruların hiçbirini sormadan sürdürdüm. Kedilerin hesaba gelmezliğini baştan kabul ediyoruz. (2014: 54)

Eve nereden girip çıktığı dahi kestirilemeyen bir canlı olarak Gümüş, gerçekten de metnin koca bir soru işareti görünümü almasına destek olur. Evin sahibi Yılmaz Bey bir seyahatinden dönüşte Uğur’a Goya’nın bir tablosunun kopyasını hediye eder. Altında “Usun uykuya dalması canavarlar üretir.” yazan resmi “Yarasalar, baykuşlar, kediler, gece karanlığının yaratıkları güçsüzlük anlarımızın uğursuz düşmanları, öncesiz bir korkunun kapkara ışınlarıyla çevreliyordu uyuyan adamı.” diye tarif eder Uğur. (s.79) Resme bakarken nedense eli “korkunun tarihinden habersiz uyuyan” Gümüş’e uzanır. Kedilerin resimdeki karanlığın ve korkunun araçlarından biri olarak gösterilmesine itiraz eder Uğur: “Bu resimde de kedilere, beni öfkeliendiren simgesel işlevleri sürdürtülüyordu.” (s.79)

Resim 7: Kılavuz’da bahsi geçen Goya tablosu: “Usun uykuya dalması canavarlar üretir.”

Kaynak: <https://goo.gl/images/XuvWgA>, Erişim Tarihi: 04.10.2018.

Tam da bu düşüncenin içindeyken, Gümüş’ün, sahibi Yılmaz Bey’in günler sonra eve dönüşü karşısındaki tuhaf umursamazlığını, Yılmaz Bey’in de ona karşı aynı kayıtsızlıkla davranıyor olduğunu fark eder: “Gümüş de, kestirilemezliğini, tedirgin ediciliğini, dolayısıyla ürkütücülüğünü kendi ölçüsünde, getirip katıyor değil miydi geleneğe?” (s.80) Yine de resimdeki kedilerin, kendilerine tarih boyunca atfedilen “uğursuzluk”tan çok “ürkütücülük” taşıdıklarına karar verir. Kılavuz’un kişileri, metnin örüntüsü içinde sürekli değişir ve okuru şaşırtırlar. Onlar hakkında bir ipucu yakaladığınızı sandığınız anda yeni bir soru işareti daha peyda olur. Bu kestirilemezlik ve sürprizlere açık yan Gümüş için de aynı şekilde geçerlidir. Günler sonra eve dönen sahibine umursamaz davrandığını, diğer kedilerin yaptığı gibi sahibiyile bir tür “küsme-barışma” oyunu oynamadığını düşündüğümüz Gümüş’e “Barıştık mı?” diye sorar Yılmaz Bey ve ekler: “Yirmi gündür bana dargın da.” (s.84) Gümüş, tüm özellikleriyle tam da Uğur’un işaret ettiği gibi, en doğru ve en kısa tanımla kestirilemezdir.

Altı Ay Bir Güz’de (2015b) Kerim’in çocukluğuna dair bir imge olarak Mırmır miyavlar satır aralarında. Annesi sokaktaki “sıradan” kedileri sevmesine pek

de gönüllü değildir Kerim'in: "Sonra gazetelerin satıldığı köşeyi dönünce bir sarı kedi... Mırmır kedi değil bu, bu Mırmır değil pis bir kedi bu, Mırmır değil pis pis kedi gel kedi gel pis pis pisi... pis bir kedi bu her kediyi sevme demedim mi ben sana ya seni ısırırsa..." (s.47) Kerim, kedilerin her zaman aç olduklarını ve hep doyurulmaları gerektiğini düşünür. Karasu'nun ilk kedisi Ferenç'in hikâyesini anımsatır Kerim'in hikâyesi. Bir kedi istemektedir o da annesinden, pek çok çocuk gibi: "Burun çekilir, evde bir kedi isterim denir... olmaz, niye olmaz, haminnen sevmiyormuş, niye, pismiş, niye, sus haydi yavrum yürü geç kalmayalım." (s.47) Annesinden bulamadığı yüzü, ninesinde arasa da çabası boşadır: "Kediyi de biz alırız sana, babandan annenden isteme, oyuncakçıya gideriz bayramdan önce, sana güzel bir... Ben oyuncak istemem mır mır kedi gibi kedi isterim. Yere bakarak söylenmiştir bu; ninelerden hiç ses gelmemesi ise, üsteleme, kedi yok demektir." (s. 49) Ninesinin akik taşlı yüzüğü Kerim'in hayal dünyasına açılır bir pencere gibidir. Yüzüğün taşı içinde bazen bir kuş, bazen bir sinek yahut da ağaç görür Kerim. Yine de onun akli hep kedidedir. Bu yüzden çocuklara has o ısrarla sorar: "Ama bir gün kedi olacak değil mi nine?" (s.50) Yüzüğün taşına girmezse bile, kedi bir gün eve gelir diye anlak bir umut taşır Kerim, ama bu kısacık ânı içten içe bildiği hakikat böler: "Susulur, bakılırlar. Kedi eve gelmez daha, önce yüzüğe girer belki." (s.50) Kerim'in belleğinde gezine gezine okuduğumuz tüm o çocukluk yıllarının simgeleri -annesi, ninesi, İsabey, İstanbul sokakları...- kedilerle kesişirler yolun bir yerinde. Hafıza, kedi tüylerinin üstüne yazılmış gibidir âdeta.

Narla İncire Gazel'de (2012b) lokanta kedileriyle karşılaşırız önce. Metnin "Hayvanlar Kitapçığı" bölümünde Refik'le yapılan tatilde buluruz onları: "Lokantaya ilk gittiğimiz geceydi. Ortalıkta gezen üç kediden en küçüğü, en sıksası bir tekir bizi seçti diye sevindik. Bir lokma Refik'ten, bir lokma benden, besledik onu. Doğrusunu isterseniz, bu yaşıma geldim, lokanta kedilerini gerçekte kim besler, öğrenemedim." (s. 20) Sokak kedileri, lokanta kedileri, halıcının kedisi, Süheyla Hanım'ın kedisi metnin içinde gezinir durur fakat içlerinden birisiyle, Güdük'le kurulan ilişki bambaşka olur. Lokantanın karşısındaki kahvede tanışırılar onunla:

Gerçek şu: Güdük'ün bir öyküsü falan yok. Güdük, olsa olsa, bir hayvanla iki insan arasında başarılı bir arkadaşlığın simgesi... İlk gördüğümüzde uyuyordu. Hemen dikkatimizi çekti. Öyle ortalık yerde kıvrılıp uyumak ancak kendine güvenen kedilerin işidir. Belki kendine olduğu kadar çevresine de güvenen kedilerin işi demeli. Güzeldi. Çirkin yüzlü güzellerden. Çok geçmeden, görmüş geçirmiş, olgun bir kedi olduğunu da anladık. Serin bulunduğu yerlerde yatıyor, oturacağı, uyuyacağı yerlerin tapusunu cebinde gezdirir gibi davranıyordu. Bizi merak edip etmediğini bilemeyiz. Kendi kendimizi koltuklamayalım. Ama gerine esneye bizden yana gelip baktığında, biraz nazlandıktan -yılışık görünmemenin gerektirdiği ölçüde nazlandıktan- sonra yanaşıp -kendisini uyurken gördüğümüz- de dilediğimizin bu olduğundan habersiz (gibi)- kucaklarımıza (sıra ile) çıkmağa razı olduğunda, daha doğrusu, gönül indirdi- ğinde, arkadaşlığımız kuruluverdi. Hemen her

gün gittiğimiz sırada kahvede olmasa bile kim bilir nerelerden kopup, geçip- geliyor, bize sürünüyor, kucağımıza çıkıyor, önce bir iki laf edip konuşuyor, ardından, bitmek tükenmek bilmez murlamalara girişiyor, sonunda, aramıza yerleşip uyuyordu. (s. 20-21)

Nurdan Gürbilek (2016) Karasu metinlerindeki kedilerden bahsederken *Troya'da Ölüm Vardı*'dan, yani ilk kitaptan itibaren kedilerin hep var olduğunu fakat son iki metinde kedilerin -ki bunlardan birisi de Güdük'tür- artık metnin orta yerine yerleşmiş gibi görüldüğünü belirtir. Yalnızca metnin mi? Öyle ki Güdük tüm tatil sürecinin gündemine ve dahi kalplerinin de orta yerine yerleşmiş gibidir. Sigara dumanından rahatsız olmasın diye, daha seyrek sigara içmeye devam ederler sözgelimi. Kahveye gidış saatleri değıştiğinde, Güdük'ün onları merak edip yollarını gözleme ihtimaliyle mutlu olurlar. "*Bağımsızlığın, özgürlüğün tadını iyice çıkararak kedilerden biri diye gördük onu hep.*" (s.22) diyor Karasu. Bir kedinin tam da "kediye has" umarsızlığı ile daha da güzel, daha da sevilesidir Güdük. Kahvaltıdaki peynire, zeytine ortak kesilmiş olsa da, aralarındaki alışveriş daha çok sevgi ve dostluk alışverişı olur. Tatil bittiğinde, dönüş yoluna düştüklerinde dahi Güdük'ü düşünürler. O sabah artık kahveye gidemeyecekleri için Güdük'ün boşuna onları bekleyeceği ihtimali hüznü gelir. Güdük yalnızca bir kedi değil sanki. Bilge'nin de söylediği gibi "*Güdük daha çok anlatılmaz. Bir yaşama yolu o.*" (s.22)

SONUÇ

Bilge Karasu'nun yazı evreninde kedi, metinlerin başat meselelerinden biri olan "hayvan sorusu"ndan bağımsız düşünemeyeceğimiz, son derece canlı ve devingen bir imgedir. Kedinin imgesi metinlerin kuruluşu açısından da işlevsel bir görünümüdür. Karasu insan-hayvan arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkideki sorunları irdelenmiş; sorunların ardındaki insan-merkezli düşüncüyü sorgulayan metinler kaleme almıştır. İnsan ve hayvan arasındaki ortaklıklar ya da farklar üzerinde değil "başkalıklar" üzerinde duran Karasu'nun yazınında tüm canlılar kendilerine has izleriyle, ritüelleriyle ve kimlikleriyle var olurlar. Kedi ise, bu kendine has varoluşlar arasında belki de en çok öne çıkan türdür. Karasu, kedinin ontolojisini ve bu ontolojik özelliklerin yazıya getirdiği imkanları; öteki kimliğinden azınlıklar meselesine, dilin imkanlarından cinsel kimliklerin simgeleştirilmesine, insanlar arasındaki sevgi ilişkilerinin niteliklerini ifade etmeye kadar pek çok noktada kullanmıştır. Tıpkı diğer tüm canlıların olduğu gibi kedilerin de bu metinlerde bir yan role sahip olmakla yetinmediğini, çoğunlukla meselenin esasını teşkil ettiğini görürüz.

Bir yazar olarak Bilge Karasu'nun dünyasında ne kadar önemli bir yere sahipse kedi, salt bir insan olarak Bilge'nin de yaşamında bir o kadar yere sahiptir. Çocukluktan gençliğine ve dahi yaşlılığına dek uzanan bir büyüdür kedi onun için. Her ne kadar *Narla İncire Gazel*'in Güdük'ü için bilhassa söylemiş gibi görünse de, bütüncül olarak onun dünyasındaki "kedi" imgesi için de uyarlırsak, söylenebilecek

en doğru şey yine kendi cümlesidir belki de: “Kedi daha çok anlatılmaz. Bir yaşama yolu o.”

KAYNAKÇA

- Karasu, B. (1982). *Kismet büfesi*. İstanbul: Adam Yayıncılık.
- Karasu, B. (2004). *Lağım-laranası ya da Beyoğlu*. İstanbul: Metis.
- Karasu, B. (2009). *Susanlar*. İstanbul: Metis.
- Karasu, B. (2012a). *Troya’da ölüm vardı*. İstanbul: Metis.
- Karasu, B. (2012b). *Narla incire gazel*. İstanbul: Metis.
- Karasu, B. (2013a). *Jean ve Gino’ya mektuplar*. (S. Ongan, Çev.) İstanbul: YKY.
- Karasu, B. (2013b). *Haluk’a mektuplar*. İstanbul: Metis.
- Karasu, B. (2013c). *Ne kitapsız ne kedisiz*. İstanbul: Metis.
- Karasu, B. (2015a). *Göçmüş kediler bahçesi*. İstanbul: Metis.
- Karasu, B. (2015b). *Altı ay bir güz*. İstanbul: Metis.
- Karasu, B. (2016). *Öteki metinler*. İstanbul: Metis.
- Agamben, G. (2015). *Açıklık: İnsan ve hayvan*. (M. M. Çilingiroğlu, Çev.) İstanbul: YKY.
- Aydın, M. Said. (2014, Ocak-Şubat) Mehmet Demir ile Bilge Karasu üzerine. *İzafî Edebiyat Kültür Dergisi*, 12, 59-62.
- Gürbilek, N. (2016). *Ev ödevi*. İstanbul: Metis.
- Gergöy, A. (2017). Bilge Karasu’nun hayvanları: Etik ve politik karşılaşmalar. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şensoy, F. (1999). *Falınızda rönesans var*. İstanbul: Ortaoyuncular Yayınları.